„ЗАСТАВА“ излази четири пута у недељи и то: уторником, четвртком, петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 12 фор.
на по године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један месец . . . . . 1 „
За Србију:
(у сребру.)
На годину 120 гроша, на пола године 60 гр.
На четврт године 30 гроша чарш.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а пред плата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и браће М. Поповића код „црвене руже“

БРОЈ 20. У НОВОМЕ САДУ, У ЧЕТВРТАК 5. (17.) ФЕБРУАРА 1876. ГОДИНА XI.

РЕД ЈЕ НА СРБИЈИ, И ЦРНОЈ ГОРИ.

Оцењујући Андрашијеву ноту о реформама у Херцеговини и Босни, ми смо показали, да реформе у њој набројане нити су нове, ни довољне, и да устаници нити могу нити хоће пристати на њу.

Навели смо и оцене европске штампе, које такође ноту са подобног гледишта сматрају, и ненадају се успеху каквом.

Но сад ћемо да осветлимо такође неке добре стране исте ноте. Пре свега нота констатује, обележава: да је стање хришћана у Турској, а нарочито у Херцеговини и Босни врло рђаво, несношљиво, да је Порта више пута и сама признала то зло стање, и да она ипак досад, од хатишерифа од ђулане, од год. 1839. овамо толико пута, а најсвечаније хатхумајумом од год. 1856. обећане реформе извела, и остварила није. Кад се узме, да су садржину ове ноте усвојиле не само тројецарске, него и западне велесиле, шта више у начелу и сама Енглеска, да је дакле у њој изражено признање целе Европе, онда се види, од какве је вредности и важности по устанике то европско признање, и какво им морално оружје у руке даје!

Но не само то, него нота, или као што видимо, Европа признаје даље и то, да је неповерење хришћана у искреност и добру вољу Порте, да ће ма какво обећање испунити, сасвим оправдано, и да су устаници пуно право имали, кад су од хришћански сила летос тражили довољна јамства за турска обећања. Но још даље: Андрашијева нота, то ће рећи Европа и то признаје: да јамство, што се у тој ноти од Турске тражи, ни је онако, какво су устаници желили, да није међународно, да и сама вредност и важност јамства зависи од онога, противу кога се јамство тражи, т. ј. од Порте, да је по томе јамство илузорно, ништаво. Европа мора дакле и то увидити и признати, да устаници не могу добити оно поверење спрам Порте, које Андрашијева нота сама означава као услов „моралној пацификацији“, умирењу и измирењу устаника, и по томе нико неможе с разлогом и правом захтевати од устаника, да положе оружије, и да опет врат пруже у турски јарам.

Европска дипломација, са мађарским дипломатом на челу, није се усудила, да пређе „рубикон“ источног питања. Још јој је одржање не само целокупности, него и независности Турске неповредљива догма. Не сме да иште од Турске онаке међународне гаранције, које би за хришћане имале какву таку практичну вредност. И нетражи се напоскедку од велесила, да оне с повредом Портине независности интервенишу, па још оружаном руком да интервенишу у корист наше страдајуће браће, али што се тражи, то је то: да буду досљедне, да се начела неинтервенције, а нарочито оружане неинтервенције, не држе само спрам Порте, него и спрам хришћански народа у њој.

Кад се европске велесиле, да изтисну руски протекторат над православним хришћанима, у париском уговору одрекле свакога права интервенције у корист хришћана противу или наспрам Порте, то нека не врше ни интервенцију противу хришћана у корист Турске — нека нетурају врат хришћана у јарам турски. То би било не само неправедно, него и недостојно образовани велесила.

И кад би Србија својој браћи оружаном руком у помоћ притекла, и онда велесиле не би биле обвезане, интервенисати у корист Порте.

Гаранција велелесила у 22. и 28. чл. париског уговора од год. 1856. изражена односи се на заштиту Романије и Србије од Турске, а не обратио и на заштиту ове од они. Кад би дакле Србија ударила на Турску, велесиле би само могле за случај опасности по Србију узкратити овој своју заштиту, али никако не би имале дужност, Турској помоћи, или право, Србији руку задржати. Ова би радила на своју руку, на своју опасност. Како Турска не би смела у једну од подунавски кнежевина оружаном руком упасти без сугласа гарантни велесила, и како ове право заштите такође само колективно вршити могу, то би по смислу париског уговора Србија могла без повреде каквога права гарантни сила ударити на Турску, гарантне велесиле пак, кад јим Србија не би савет уважила, не би истина биле дужне, али би имале право, у случају да Турска српску војску сузбије, турску војску на граници зауставити. Ово изгледа парадокс — али тако је по смислу, а и самом слову париског уговора, а и сама је Турска у Европи у XIX. парадоксон.

Европска дипломација није имала ни права, ни разлога мешати се у борбу хришћана с Турцима, и Србији и Црној Гори руке задржавати, и она ће се сад тим пре моћи натраг повући, што Порта усвојив Андрашијеву ноту у обште, сад већ прави приговоре у погледу замашни појединости, као н. пр. у погледу захтева, да се непосредни порез употреби на обласне потребе. Порта не пристаје на то, него „обећава“ само већу, него досадању суму на „јавне грађевине.“

Осим тога припозната је ствар, да Порта све кад би хтела, није у стању икакве реформе произвести, и то у Босни и Херцеговини не само због немара и зловоље виши и нижи чиновника, него и због фанатизма сами муамеданаца. А шта да се рекне на глас: да је и сам Султан једва, принуђен поднеском оставке од стране вел. везира Махмуда, пристао на Андрашијеву ноту? Може ли ту бити и искре наде, да ће султан не само моћи, неге и хтети реформе искрено и озбиљно у живот увести?

Покушај дипломације мора дакле код обе стране насести.

Дипломација, а нарочито аустро-угарска цело је питање с почетка погрешно сватила, и с тога није ни чудо, што ће насести. Андрашијева нота тражи и налази извор устанку херцеговачком и босанском у „аграрним“ одношајима, и у злоупотребама које из њи произилазе како од стране спајија, тако и од стране власти турски. Но то је погрешно свађање. Ти одношаји и те злоупотребе само су једна верига у ланцу робства хришћанског, и могу у једном другом ли случају дати непосредни, спољашњи повод сукобу, па по томе и устанку, али корен је трвењу, сукобу, и устанку млого дубљи. Да се поправе „аграрни“ одношаји, и да се смање злоупотребе власти, устанак би опет другим поводом избио на површину. Турчин је огрезао у фанатичној мисли; да му хришћан није, да не може и не сме бити раван. У хришћанима се пробудила свест: да је ора, да са себе стресу јарам турски. „Слобода или смрт!“ — то је „лозинга, девиза.“

Нарочито народ у Херцеговини и Босни осетио се је као део народа српског, који ie увидио: да ни ослобођеним деловима нема трајног обстанка и будућности, ако је разкомадан, ако га полумесец као срп на двоје, на троје пресеца. Није то „аграрно“, него је то „српско“ питање, питање ослобођења и уједињења српског народа на балканском полуотоку, што алком куца на вратима европске дипломације, а буздованом на капију Порте. Ово треба да имају на уму и дипломација и гр. Андраши

Је ли дошло време, да Турска сасвим изчезне из Европе, то је ствар, која се не тиче сами Србаља, и које решење превазилази како снагу, тако и интерес српског народа. Ту имају и Бугари, и Јелини, па и Руси, и можда други коју рећи. Али ствар ослобођења српског народа сазрела је, изнета је на врху јатагана на дневни ред, и она се може решити и без разрешења гордијског чвора, целог источног питања. Као што се Србија окрунила, тако се и Босна и Херцеговина могу одкрунити од Порте и Цариграда. Оне и онако висе само о једном кончићу о трупини турскога царства.

Ако је истина, да је Аустро-Угарску поред потребе „обштега мира“ такође и брига за сигурност и мир своји граница руководила при покушају „пацификације“, умирења, Херцеговине и Босне, то би и за њен интерес најбољи начин осигурања своји граница био тај: да се граница Турске целом дужи одмакне, отисне од аустро-угарске границе, да између Турске и Аустро-Угарске постоји још једна Србија или Црна Гора, или да само Србија и Црна Гора са Аустро-Угарском граничи, а то значи: да Босна и Херцеговина или уједињена засебно дође у вазалско-самостални одношај према Порти, или да међу Србијом и Црном Гором буде подељена.

Но време би било, да се и са србске стране та мисао, та тежња јасно и гласно израза, и Европи предочи. Нашто је дуже лавирање? То само води томе, да се Европа обмањује, или од интересовани суседа Турске обмањивати даје о правим и здравим тежњама дотични устаника, и да се напоследку ствар устанка сведе на „аграрно питање“, које се и у сумраку полумесеца решити, расправити може. Талијани нису тајили, или замотавали своју тежњу не само за слободом, него и за уједињењем. Зашто да и Срби не изиђу са правом својом тежњом и цели на видик, и на браник? Устаници би пре свега позвани били: да пред светом, пред Европом изјасне се, не само у обште да хоће слободу, него и у ком облику желе и теже исту постићи. О турским реформама не може више говора бити. И о самом вазалском одношају не, јер о томе је могло говора бити, да је дипломација ствар с тога краја узела, и да је та ствар њеним посредовањем и помирљивим путем тако решена. Сад пак кад се види, да дипломација ни толико није хтела, и да се чвор не може другчије него мачем решити, а зато да неће довољно бити једино јуначко срце херцеговачко-босанско, него да су потребне и две оружане руке српске и десна и лева, и Србија и Црна Гора — сад треба и Херцеговци и Босанци да изиђу са својим жељама и тежњом: уједињења са својом браћом у Србији и Црној Гори на начии, и уз услове, како то договор Србије и Црне Горе с једне, ослобођеног народа у Херцеговини и Босни с друге стране установи.

Владе пак у Србији и Црној Гори треба да се сад већ званично умешају у ту ствар, и да како у Цариграду, а тако и код други дворова изјасне: да народ србски у Србији и Црној гори неможе и неће више да гледа браћу своју у Херцеговини и Босни у оковима турским; да је то стање њино извор непрестаним устанцима, који узбуђују и узнемирују и народ у Србији и Црној гори, тако, да се и у њима неможе одомаћити мирни развитак ствари; да народ у Србији и Црној гори као и браћа му у Херцеговини и Босни, неможе ни у турским реформама, ни у начину ујамчења ти реформама наћи довољних и повољних услова за поправку онога злога стања, и за народни обстанак и развитак своје браће у тим областима, и да једини начин трајне „патификације“ налазе у присаједињењу Босне и Херцеговине Србији и Црној Гори на начин и уз услове, како се на заједничком збору изасланика Србије, Црне горе, Босне и Херцеговине утврди.

Ако Турска добровољно на то пристане, то ће јој се од стране Србије годишњи данак саразмерно повисити. Ако не — „како бог даде и срећа јуначка“. С оваким гласом ако и када, то сада могу Србија и Црна Гора пред Европу ступити, и то са најаутентичним сведочбама у руци — са самом Андришијевом нотом и пропратницама евлесила у руци.

Аустро-Угарска ако збиља нема „други бо лова“ брига за ограђење своји граница од непрестани немира и устанака, ваља да у свом интересу подпомогне оваку тражбину Србије и Црне Горе.

Нека само србство одпочне решење српскога питања на балканском полуотоку, Русија ће хтело се цару јој не хтело, стати на стражу, да се непријатељи србства не мешају.

И тако сад „ред је на Србији и Црној Гори“!

СРПСКИ УСТАНАК У ТУРСКОЈ

„Преса“ у допису са Цетиња пише:

„Опет се неброј гласова проноси, који сви хоће да знају о тајним уговорима међу Турском и Црном Гором. Са свим без основа није ово разношење гласова; али су ипак ствари нешто мало друкчије него што су представљене. Да би нешто светлости на ову ствар бацили, приповедићемо — пише дописник „полит. кореспонд.“ — шта знамо. Саветодаваца, који су кнезу Николи још из почетку говорили, да дипломатској вештини над ратним мешањем првенство даде, било је и у самој његовој околини. У *Цариграду* су расположењем појединих личности у околини кнеза користили се. У току последња четир месеца покушавано је с турске стране *трипут*, да се ступи у преговоре с кнезом, да би одвели устанку помоћ Црне Горе. *Први* турски покушај, који је да богме врло плашљиво и невешто предузет, брзо је изјаловио се. Кнез није хтео да саслуша турска саопштења. Други покушај је удешавао Сервер-паша из Мостара. Он је у толико имао више успеха, што је турској дипломацији испало за руком, да у Цетињу бар нађе човека, коме ће да каже шта хоће. Али несигурност и неопредељеност у речима и понуди турских посланика имала је за посљедицу, да се овде (на Цетињу) нису хтели у ствар упуштати. Мислило се и то не без права, да су турска обећања празна била, без озбиљне намере, и да су ишла једино на то да се кнез осрамоти. Да би се овостраном неповерењу доскочило, решили су се у Цариграду да и по *трећи* пут пошљу посланика на Цетиње. Посланство би поверено Кечкет-ефендији, Швајцару, који је ступио у турску службу. Он је дошао као што нас доставерно уверавају с врло позитивним понудама, које би се распростреле на уступање неких пограничних крајева. међу овима и Суторине. Можемо најпоузданије уверити, да је и ово треће турско посланство безуспешно остало, ма да је у многом обзиру боље поступано од пређашњега. Кнез се није могао ослободити своје одвратности од сваког преговарања са Турском. Осим тога мислио је да је у турским понудама врх окренут противу Аустрије, и то би већ довољно било, да га наведе, да се чува од обмањљивих турских понуда. Кнез је обузет захвалности и поштовањем према Аустрији, те неће да буде оруђе плетке или акције, која би ишла противу силне суседне државе, од које је Црна Гора од најстаријих времена само добра добијала. Кнез је просто одбио понуде, које му је кечкет-ефендија давао. Да је тако било, потврђује званичним начином „Глас Црногорца“, наглашујући иронички, како је то, да се Турска, којој су са неке и неке стране саветовали, да уништи Црну Гору, ово разбојничко гњездо, с истом Црном Гором хтела да у преговоре упусти зарад угушења устанака.“

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

„Ст. Петерсбурскија вједомости“ до сада је вести своје о покрету на балканском полуострву црпела из аустро-угарских листова. То јој се пребацивало особито од стране *„Рускога Мира“*, који у своме 26 броју, у допису из Београда, о поменутоме листу овако пише: „Имам да свратим пажњу вашу на вести „Ст. Петербурских вједомости“ о Србији. Те вести овде (у Београду) велико незадовољство изазивају. Српски листови не могу да поимају, на чија уста говоре Ст. Петербургскија вједомости“, на своја или на немачко мађарска, кад скоро у сваком броју разлажу, како би нужно било, да аустро-утарска војска заузме не само Херцеговину и Босну но и Србију, и кад у ово време предсказују револуцију у Србији. Зар „Ст. Петеребурски вједомости не могу поимати, да је и Аустро-Угарска тако исто трошна као и Турска, и да су гласови аустријских листова гласови оних, који вапију у пустињи? Кад би Аустрија била тако моћна, као што је аустријски листови представљају Србима, то би она одавна и без сугласа Русије заузела побуњене провинције, а не би чекала шта ће Русија казати, и њени листови не би противу ове (Русије) устајали, саветујући Аустрији, да склопи савез с немачком и Енглеском противу Русије?“

Овако пребацује „Руску Мир“ „Ст. петербурским вједомостима“. Али од сад неће имати повода пребацивати им, јер од како је изашла нота грофа Андрашије, од ото доба оне са свим друкчије пишу. Тако веле оне у своме 27. овогодишњем броју, међу осталим о поменутој ноти и ово: „Резултат преговара међу народне дипломације, која има намеру да осигура будућност источних хришћана, и да препречи, понављање повремених

устанака, са свим је ништав; у ноти андрашијиној тражи се много мање, него што је султан обећао у својој иради. Јесу ли реформе, које су у аустријској ноти, кадре осигурати будућности источних хришћана? Могу ли се оне сматрати правом гаранцијом противу будућих револуција на балканском полуострову? На ова питања може се без дугог размишљања одричући одговорити. Може бити и врло је вероватно да ће раја постављена међу две ватре, међу турску војску и међу јевропску интервенцију (мешање,) принуђена бити да положи оружје. Узмимо да фанатички мусломани неће напаствовати обезоружане инсургенте и да ће се у Босни и Херцеговини повратити мир и спокојство. Али докле? И зар је можно остварити реформе при таком покваренoм владавинском строју? Да би се остварила велика преображења у тако запуштеној земљи, код тако слабо развијеног, фанатичког народа, требала би ираклијева снага и мудрост Сократа. А султан Абдул-Азис није ни Ираклије ни Сократ. Осим тога коран немогућом прави политичку равноправност и верозаконску слободу. Сама Аустрија неверује, де ће помоћи шта овај с толиким усиљавањем зготовљени лек. За доказ служи телеграм из Беча, у коме се јавља, да је заповеђено аустријској флоти, која се налази код Трста, да иде Клеку т. ј. на поприште ратних догађаја.“

„Пешт. Лојд“ наводећи како је гроф Бизмарк једаред при вечерњој забави рекао: „Парче Херцеговине не престаје да забавља целу јевропску штампу“, спомиње шта „Келн. цајтунг“ пише о томе, како је Али-паша покушавао да умири побуњене провинције. исти лист констатује (потврђује), да први покушаји ове врсте нису ни мало за руком испали. Чим је Али-паша приспео у Мостар ступио је у свезу са неким хришћанима, који нису учествовали у устанку. Он им разложи намеру посланства му, наглашујући „добропамерне очинске жеље султана“ и влада му према хришћанским поданицима и упућујући на озбиљност пуномоћства му, које је донео ради изведења закључених реформама. После ових увода настала је прва тешкоћа. којој је био вршак, што се нису могле наћи згодне личности, које би као гласници и посредници умирења к устанима отишли. Најпосле нађоше се две особе, које код ових нешто поштовања уживају. Јодан је био Јоза Јефтановић а други Мијат Радовић. Преко ових понуди Али-паша ово: амнестију (опроштење), извађање нових реформа, постављање у званија многи хришћана у Херцеговини и потпомагање свакс породице новцем и марвом. Посланици му буду одмах одбијени. Не може се видети, шта би могли усташи још даље захтевати, ако би им стало било до уклањања праведних захтева. Али руковођење устанка је у рукама Црногораца и других својевољаца, због чега се велики везир с највећом горчином тужи. Или се мора, завршује „Келн. цајт.“ Турцима допустити, да сами неред уклоне — а да они то могу ударити то су гледе Црне Горе 1853 и 1763 показали — или силе морају своју силну речцу употребити. Да би оне својој речи уважења прибавиле о томе нема сумње. Велики везир је с правом рекао, први корак умирењу је истеривање странаца, који пашу оружје противу султана. Један бечки лист с правом куди андрашијину ноту, што тако рећи с турским фанатизмом каже, да ће кад се снег почне топити, устанак се раширити, Та ваља да устанак не зависи толико од топлења снега, колико од држања три царске силе? До сад се Турска није могла ни у Аустрију безусловно поуздати. Могла се истина на владу у Бечу и у Пешти; али није могла на намесника Далмације, који је члан анексији раде војничке странке, који је, по казивању до сад устанак помагао. Влада је сада издала налог, да се строжије пази на границу, да се не би усташи и аустриским земљиштем користили. Ми то као добар знак поздрављамо, и надамо се да ће сада, када је Турска учинила, што се од ње захтевало, Аустрија и по свој прилици и Русија озбиљно настојати да се устанак угуши.“

„Хон“ надовезујући на вести, које је „Келет непе“ донео о војничком кретању на југоистоку монархије жестоко устаје противу заузимања Босне. У Аустрији има странка, која исповеда три начела: инфантерију, кавалерију и артилерију; даље је „јавна тајна“, да спојена феудална и војничка реакција, која има „раширених свеза“, на истоку види архимедову тачку, са које мисли да ће садањи строј државе и дуализам из темеља покренути. Ове тежње су и противу Андрашије и противу његове мирољубиве политике управљене. Ако усташи не положе оружје и ако ништа не буду хтели знати о реформама, то су томе само неопредељива ровења крива, која се у Далмацији на очиглед намеснику чине и усљед којих усташи оружја и друге опреме добијају. Да је она војска, која се сада тамо амо шаље, употребљена за *строго чуваље* границе, ни када се устанак не би тако раширио. „Било би добро“, завршује исти лист“, кад би они кругови, који нису ни када државу одржавали, помислили, да је лако у Босну ући, али да је тешко из Босне вратити се. Добро би било, кад би у глави војничке странке било толико не родољубља, него здрава људска разума да не тражи тамо непријатеља, где га нема“.

„Мађар Полгар“ донео је чланак под насловом: „О коме се несме говорити,“ чију безтакност као прилог дневној повесници од речи до речи саопштавамо. Чланак гласи:

„Народ је јуче указао земним остатцима Фрање Деака последњу почаст.

Четврт милијона људи учествовало је у тужном спроводу, међу тима је приспело 60.000 из разних крајева земље. Сваки, коме су средства допуштала, нашао се тамо, — само је једног јединог човека у заман тражило пажљиво око народа. Који га нису знали, који га никад видили нису, које није позвало пријатељство и лична захвалност до оних мртвачких носила: и ти су дошли, да оном простом грађанину укажу последњу почаст, чије име окружава више поштовања, више части, више искрене оданости, него многе крунисане главе,— само је један човек фалио — онај, који је према оном немом мртвацу обвезан био највећом захвалношћу, — то се може смело тврдити пред богом и људима.

Тај је човек краљ од Угарске.

Важни су га државни послови задрживали у Бечу. И о томе несме нико сумњати, ко неће да се огреши о дужну лојалност према краљу.

Знам добро као уставни грађанин, да је краљева личност изнад сваке критике. Његова се дела немогу расправљати, његове се побуде немогу истраживати. Краљ је неповредим,

Кад би дозвољено било, да се каже мишлење о његовом одсуству, тад би рекао са тужном свитом оног четврт милијона, да у том тренутку неможе бити таких државних послова, који би журнији били, него што је одавање оне захвалности, којом дугује „први Мађар“ оном најскромнијем грађанину на гробу му.

Кад би слободно било, да дадем искрсна израза својим осећајима. онда би писмо: да је око целе Угарске, целе Јевропе, целог образованог света тражило Њ. В. Фрању Јосифа да види у спроводу, — који се ма кад и ма где могао дати заступити од фелдмаршалајтнанта Мондела — само не при том укопу.

Народ је с оданим поштовањем узео на знање, да је Њ. В. послало венац на мртвачки сандук Фрање Деака — али опште осећање народа очекивало је. ће и Њ. В. узвишеном примеру молеће се краљице сљедити и својеручно исти метути на место определења.

Могао би се сећати оног времена, кад је Њ.В. својеручно метнуло диван лаворов венац на гроб руског цара Николе и кад се у потресном расположају богу молило. Што се тиче успомене на цара Николу, то је свакако истина, да му је Њ. В. великом захвалношћу обвезано. Некад је он подвео њему раздеране заставе Угарске под ноге, дочим је овај прост човек само с пером војевао, да ову погажену земљу подигне до срца Њ. В., и кад су оних суморних дана Пруси били код Пожуна и пред Бечом — спасле су речи овог простог грађанина престо од недогледног понижења и можда од коначна катастрофе.

Један мачем војевао — и Угарску победио — други је само речима и освојио је за Њ, В. љубав Угарске.

Које је била лепша победа?

Која је разлика између та два венца? На та питања неумем у овом часу да одговорим.

Кад би смео изразити своја осећања, то би рекао, да Њ. В. никад веће било неби, но што би могло бити на оном гробу. Али ми осећаји обамимиру, јер су дела Њ. В. изнад сваке критике, и с тога невелим ништа, и умирујем се оном вешћу: да су важни државни послови задржали краља угарског у Бечу.

Да живи краљица!

Тамон.“

„Хон“ саопштава, да би доказао, да је Русија увек ишла зи присаједињењем у Турској којега један мерник, који је после полагања оружја код Вилагоша у Турску побегао па у походу на Крим учествовао, овако разлаже: После закључења париског мира живо је желела руска влада, да Француског цара увери да би било најцелисходније, преобратити Турску у мале хришћанске кнежевине. Овај план је на француском двору у неколико нашао одзива, јер Лалмо, француски посланички саветник у Цариграду, поверио је г. 185⁶/₇ шесторици инцинира, међу осталима и поменутоме мађарскоме израђивање карте по овоме плану. Појединости овога плана јесу:

1. Албанија, Херцеговина, Босна и Бугарска сачињавају свака једну кнежевину.

2. Тесалија се спаја са Грчком.

3. Цариград са Дарданелима, Воспором и мраморним морем, скупа комплекс (спојена земља) од 183 четвороугаоних миља, проглашује се као слободна, независна трговачка варош и предео и све силе узимају на се гаранцију.

Ова карта је у кући једног француског банкара у Пери направљена. Често су мерници овде затекли француског легацијоног саветника Лалмоа и руског посланичког саветника Новикова, садањег руског посланика у Бечу. Лорд Литон Булвер, енглески посланик био је противу овога плана а руски посланик само противу треће тачке истога. Пошто се ковачи овога плана нису могли сложити, то су напустили тај пројект (план) Инцинири добију накнаду и разиђу се.

НОТА ГР. АНДРАШИЈА О РЕФОРМАМА У ТУРСКОЈ.

(Наставак.)

Посве је особити интерес отманској влади, да се најпре дође до мира и исти ујамчи, јер док тога не буде, неће бити могуће да се у живот уведу реформе, које је висока порта сама прогласила.

С друге стране анархични одношаји, који северозападне турске покрајине пустоше, неносе само тегобе за високу порту, у њих је велика погибељ за општи мир и разне европске државе немогу равнодушно гледати одношаја, који се увек понавља и погоршава, који сад већ тешко притискује, трговину и обртност, те који од дана до дана све то већма потреса поуздање опћинства, да ће се мир уздржати, а тиме вазда и више и важније интересе у питање доводи.

Мислимо такође да вршимо заповедну дужност, ако гарантујућим властима препустимо на озбиљно разматрање потребу, да се високој порти препоручи, нека свој програм надопуни онаковим мерама, које се приказују неодклоњиве да се мир и ред узпостави у покрајинама, опустошени грађанским ратом,

Усљед поверљивога измењивања мнења између нас и кабинета у Петрограду и у Берлину дођосмо до закључка, да се те мере имаду удесити у два правца: на моралном и друго материјалном пољу.

У истину, материјални положај хришћанског становништва Босне и Херцеговине зависан је напокон ипак само од социјалног и моралног његовог стања.

Ако се тачно траже извори осебујног одношаја у ком су Херцеговина и Босна од толико година, пада одмах с почетка у очи особито непријатно и неверно мишљење хришћана и мухамеданаца једних напрама другим Опште то неповерење бијаше најглавнији узрок, с чега наши одасланици немогоше устале хришћане увјерити, да турске области искрено желе помоћи њиховим тужбама. У европској турској нема можда предела, где би противност крста и полумесеца била тако оштра. Фанатична мржња и неповерење морају се већим делом приписати суседству других народа истога порекла, који уживају подпуну верозаконску слободу која је узета хришћанима Херцеговине и Босне. Вечно присподабљање чини, да се ови држи под јармом правога подложништа, да их и име раја у морално нижи положај напрама суседном ставља, да се једном речи осећају, да су робови.

Више, него ли један пут, имала се је Европа бавити с њиховим тужбама као и са средствима, како би јим се помогло. Хат-хумајум од 1856. такођер је плод тога деловања власти. У установама тога списа сузује се верозаконска слобода клаузалама, које се именито у Херцеговини и у Босни извађају оштрином, због које бијаше сваке године нових заћевица. Грађење зграда, намењених јавној служби божијој и науку, звоњење и састављање верозаконски дружба наилазе у овим покрајинама још увек на запреке, које хришћане сећају на рат, кад бијаху подјармљени, које чине, да у мусломанима не виде до непријатеље своје вере, те које им утврђују уверење, да живе под јармом, кога се није само смети отрести већ тако управо дужност.

Последњи ферман додирује додуше те тачке верозаконске слободе онако, како је то већ учињено у хати-шерифу од 1839., у хати-хумајуму од 1856. и у другим одписима високе порте. Он потврђује власти, које имаду патријарси и други духовни поглавари за ствари свога подручја и за слободно вршење верозаконских послова, но он поставља уједно тиме и међе њиховим правима и овлаштењма. Он обећава такођер олакшице за грађење црква и школа; обећање, које је већ више него ли један пут уврштено у службене списе, но није могло допринети на умирење, јер је испуњење његово зависно од покрајински области, које под притиском мнења домаћега становништва немогу исто извршивати, ако се начело неизрази баш изрично и гласно.

Сада издани ферман непрелази дакле нипоштo мере погодности хат-хумајума, који, како је управо истакнуто, ограђује верозаконску слободу сметњама, које су последњих година изазвале многобројне препоре. ограничене, какове су те погодности, о којима се овде ради, нису никад биле достатне, да задовоље хришћане. То ће данас бити тим мање могуће после догађаја, који су земљу крвљу оросили и огорчили презирање обејух вероисповедника.

Кад се устанак угуши, тад ће истом мохамедански живаљ, држећ да је победитељ, бес сумње настојати, да се хришћенима освети за губитке, које је претрпио у онолико жестоком бој у. Онаково стање ствари, по ком би једно уз друго могли пребивати становници, који су се одавно огорчено међу собом борила, може се само тиме осигурати, ако се хришћанске вера и фактично посве исједначи са исламом, јавно призна, те буде штована, а не само трпљена, како је то данас.

С тога разлога морају по нашем назору гарантирајуће власти праву и подпуну верозаконску слободу не само искати већ и постићи као прву и

ЛИСТАК.

ДИВ МЕЂУ НОВИНАМА.

Једна од првих светских земаља и држава је Енглеска. Енглези немају само у Јевропи своју силну и богату државу, него имају у сваком делу света својих огромних населбина, из којих неисцрпљиво благо добијају. Енглеска трговина распростире се по целом земаљском шару; енглеске лађе плове јатомице по свима светским морима; енглески језик тако се по свету раширио као ни један други културни језик. Енглези су скоро од свију народа толико напредни, да кад се и у обичноме животу за коју ствар каже: то је енглеска роба, ту се онда већ разуме, да та роба мора особита бити.

Као што су Енглези скоро у свему напредни, тако су и у политичкоме животу. Многа слободна установа, коју суховемне јевропске државе сада тек уважају, давно је већ у Енглеској у живот ступила.

Призната је истина, да је преса или ти штампа толико важности задобила, да се она назива великом силом, која влада земљама и градовима. Као што су Енглези у другој радњи својој по најнапреднији, тако су и у преси или новинама. Њихова преса, њихове новине тако су горостасне, да их тешко надмашују и прекоморске, које се пишу с оне стране атлантског океана, у величанственој североамериканској републици.

Међу свима енглеским листовима најогромнији и најудешенији је — „Тајмс“. Ово је прави див међу новинама!

Ко проучи историју, постанак „Тајмса“, тај ће се уверити, да и од најмањег листа може постати највећи, најгоростаснији, само ако су прилике за то удесне. Пре 88 година почео је овај лист излазити на табаку обичне величине. На првој и четвртој страни били су сами огласи, на другој и трећој чланци и новости. Број штампаних примерака износио је 1000. Сада се „Тајмс“ штампа сваки дан у 50 до 60.000 словом: педесет до шесет хиљада примерака! За сахат и по наштампа се 30 хиљада примерака. За њега раде три папирне фабрике. Када има додатака износи по 16 страна. Кад би се сви примерци, који се сваки дан наштампају, један поред другог метали, износила би дужина својих 120 енгл. миља.

На овоме листу раде 400 раденика. Двеста њих брину се за огласе, ти раде дању, а други двеста ноћу, који пишу и чланке састављају. Ноћу се лист и штампа и увек је готов у пола пет сахата у јутру. Из машине изиђе не само штампан него и савијен лист, тако да се одмах може разашиљати.

Код овога листа важи правило, да се свакоме писцу плаћа. Ни не прима се ништа бадава. Поред толиких силних прихода може се писање богато награђивати. За један чланак плаћа се најмање 5 фуната стерлинга (50 фр. а. в.), а даје се и до 30 фун. ст. (300 фр. а. вр.) Главни уредник имаде годишње 4000 фун. ст. (40.000 фр. а. вр.) Свакоме раденику, који известан број година ради, осигуран је у случају болести опстанак и пензија.

А шта се пише у овоме дивском листу?

У овоме листу пише се све и свашта, од најмање до највеће ствари. Овај лист је огледало, у коме се у маломе цео свет огледа. Цела култура, образованост људска својски је овде заступљена. Осим свега поклања се особита пажња књижевним појавама. Писци се надмећу, ко ће темељније и лепше писати о научним производима. Особита се пажња поклања лепоти језика и стила. Овом особином својом су чланци овога листа и прокрчили себи пута и у палате богаташа и у злехуде станове сиромаха.

Извештаје из парламента мало који лист тако брзо доноси. Он има своје извештаче, који не само сваку беседу одмах чим се изговори по својим белешкама у штампу дају, него и телеграфом, који иде из саборнице до стола главног уредника, овога извештава о гласању и закључцима парламента.

Но „Тајмс“ није само потанко извештен о ономе, шта у парламенту бива. Он има најпоузданијих вести са свију страна света. На све крајеве света шаље он изображене, стручне људе, који савесношћу и тачношћу, која је Енглезу својствена, извештаје шаљу. Збуде ли се где какав знаменит догађај, има ли изгледа само да ће што необично бити, одмах се ту нађу тајмсови извештачи. За време пруско-француског рата био је скоро у свакој главнијој вароши француској по један тајмсов извештач. И сада, када браћа наша у Босни и Херцеговини јуначки бојак бију за своју народност и слободу, облећу их извештачи тајмсови, шаљући у Лондон потанке извештаје о узроку и развитку устанка и о свима његовим штадијама.

Од извештача и раденика тајмсових постају најзнаменитији енглески државници. Мало који Енглез, који је са радње своје на јавноме пољу прочуо се, да није па „Тајмсу“ радио. И садањи министар-председник Дизраели писао је дуго времена у „Тајмсу“. У Енглеза је тај обичај, да се не потписују под чланке, тако да гдекоји писац годинама ради, па се ни незна да је шта радио.

Све што се у „Тајмсу“ напише, то је тако темељно и разложно, да овај лист уживa опште уважење. У њему има вере сваки од надничара до министра. Он је последња инстанција. Ко њега има уза се, тај мирно спава, тога неће заболети глава. Тако је „Тајмс“ постао велика сила, која свима поштовања улева па и силницима, који су на врху државе, који располажу судбом земље и народа.

(С.)

најбитнију погодност. Једнакост пред законом нарочито је хат-хумајумом проглашено и законарством потврђено начело. То је без сумње узрок, због чега у њему нема спомена у најновијим султановим одписима.

Но то начело, и ако правно ваљано, неупотребљује се ипак у опште по целој држави. Истина је, да судови у Цариграду и по највише већим градовима примају сведочанства хришћана против мусломана, но у некојим удаљенијим покрајинама, као у Херцеговини и у Босни, устежу се судци признати то сведочанство. Требало би дакле, да се прихвате практичне мере, да се хришћани у будуће не буду морали бојати, да ће јим се ускратити правда (Свршиће се)

СРПСКА НАРОДНА СКУПШТИНА У БЕОГРАДУ.

Последња седница 21. јануара.

(Свршетак.)

Мин. Правде Марковић Стојан: Влада нема у начелу ништа приметити против онога предмета, само сматра за дужност учинити ограду против неких израза, који се овде у извештају спомињу н. пр. *„кајмакамска влада“* и *„шпијуни!“* Влада мисли да одбор један скупштински не може или бар не треба да говори таковим тоном: (нерасположеност у скупштини.)

Изв. одбора Атанцковић: Нису господо те речи одборе̂ве, него их је он просто изнео онако, како их је жалитељка навела. Одбор није додао ни једну запету, Да су то Аничине речи, могу вас уверити... (Вичу: „Врло лепо!“ „Тако је“!)

Урош Књежевић (који је данас по свој прилици своју политичку каријеру докончао.) Чујте ме господо. Ја имам акта. Ја неговорим на памет (Вичу: Да чујемо!) Имам више питања. Прво — пословни ред каже да скупштина не може узети у поступак никакву жалбу, која би садржавала грдње. Како је скупштина смела примити једну жалбу у којој се спомињу „шпијуни“ и „кајмакамска“ влада? Чује се: А — ту смо!) Дајте ми на то одговора!

Известилац одбора Атанацковић: Као што стоји на корицама ове жалбе, још лањска скупштина у новембру узела је ову жалбу у поступак, а ваљада је зато и разлога имала. У осталом и садања скупштина може оценити да ли су ти изрази доиста грдње. (Са свију страна: Нису! Нису!) У истом смислу говоре још неки посланици.

Урош: (продужује.) Ја рекох, а ви цените како хоћете (жагор.) Вичите ви колико хоћете и ја умем лармати... Нећете ви мене ућуткати! Друго имам приметити: Како ви тужите Чумића, као министра или као приватно лице? Она је требала Чумића ма да беше министар тужити полицији, па би он био *ухапшен*! (Коме ти то? Смеј ускупштини.) Да је бог он би одговарао....

Митрићевић ограђује се против тога што је Урош споменуо да „бог одговара“ то су грдње, а не оно што Аница вели (Чује се „Тако је.“)

Поп Ђуричковић. Убијеног брата треба судским путем осветити. Да је Чумић крив он би отишао у хапс... (Смеј.)

Урош (продужује.) Што се тиче самог Коче Радовановића, над њим је било ислеђење и ослобођен је. (Чује се: Ислеђење је прекинуто!) А што се самог убијства тиче ево две депеше. Те депеше немамо при руци и не можемо их за сад саопштити, но и то ћемо учинити. Једна је од неког Цинцара-Марковића а друга од Љубомира Чолак-Антића. Ту се спомиње неки хајдук Милан Сарић, који је утекао из начелства рудничког и Милован неки, који је опет у затвору обешен. Ту се спомиње и то, да је тај Милован у затвору признао, да је он убица Грковићев. Питају Уроша: Има ли датума на тим депешама? Урош се збунио и најпре ћути, а после усплахирен дршћућим гласом одговара **нема** (Смеј и вика све већа чује се седи, знам шта хоће, достаје и опет продужује: Кад је Грковић рањен дотрчаше к њему многи грађани и питаху га, ко га је убио, наводећи га да каже на извесна лица. Он то ипак није учинио. (поп Ђуричковић виче: Јесте тако је — и ја то знам! Вичу: Од куд за бога то?) Грковић даље не беше нигда важна политичка личност. Да је ко други убијен, разумем. (Чује се: Охо!) Ко га је изабрао? Гоге, цинцари, чиновници.... (прекидајуга.) Узмите списак па ћете се уверити.. (граја)

Извест. Атанацковић побија редом Уроша. Из жалбе Аничине види се, да она оптужује Чумића као министра и чиновника. А што Урош вели, да би Чумић могао бити на њену тужбу ухапшен као министар — то за цело и сам неверује (Урош једнако нешто мрмља.) Што се тиче Коче Радовановића он није ослобођен, него је над њим, не знамо зашто, истрага прекинута. А што се тиче осталих навода и депеша, то ће бити судска ствар, да их испита. Ми само питамо: Ко је крив? Није овај, није онај, које дакле крив? (Бурно: Тако је!“)

Вујо Васић: Све ово, господо, што г. Кнежевић поброја, очевидно му је други неки написао, да колико је могуће ствар забашури. Чује се. „Тако је!“) Не могу на своју душу узети, да кажем: Ово је убијца Пајин, али знам, браћо, ко што је бог на небу, да је несретног Грковића појео — избор. Да он не беше изабран за посланика он би још и данас живео. (Чује се: „Врло добро!“) А што каже г. Урош Кнежевић, да Павле није био важан човек, то није лепо. Ја мислим браћо, да ни један међу вама, па и ако свакад не говори, не уступа у поштењу и љубави према народним интересима ни ономе најдостојнијем међу нама. На души нам лежи, савест нам налаже, да се ова ствар испита, јер донде ће лежати на нама проклетство и природно страховање, ко зна шта се и с нама може десити. (Чује се: „Тако је!“)

Никола Радовановић: Ми нисмо у одбору ишли никоме да судимо, али тражимо да се ова ствар најстрожије испита. Што каже г. Урош да Павле није био важан човек, то је подметање. Павле је био толико година народни посланик и кмет у Г. Милановцу. Ми хоћемо да се изнађе крв Пајина, да се зна кога је убио?. („Врло добро“.)

Александар Николајевић: Жалостан је браћо призор, да неки између нас нешто забашурујући нешто неистинито, гледају оправдати оно, што се никако и ничим на свету не да оправдати. Каква је ту намера ја не знам а и нећу да погађам. Но браћо ја знам једно: Свима нама стоји живот на коцки! Које се владе тиче ова оптужба? Ја имам браћо тврдих доказа, кад тврдим, да је иста та влада просипала новац — не њен него народни и државни — само да окаља поштене људе да протури своје пришипетље за посланике. Било је још и ужаснијих ствари, а то је истина као бог на небу. Урош Кнежевић једнако за смеј нешто говори, од чега се само чује **„није тако!“**) Ја сам сад посланик, а тај дан, кад је Павле Грковић убијен дошао је мени начелник пожаревачки и рекао: Ето Павле је убијен, а ја чујем да твоји противници и теби прете, ако се бираш за посланика. Ја сам му одговорио: Мали си ти господине, да самном о томе разговараш — и ћутао сам. Чекао сам време кад ће народ пренути из мртвила и познати те своје власнике. Паја Грковић — ја знам врло добро — био је поштен човек и један од првих посланика и — опозицијонара. Њега нема више; ми смо дужни изнаћи крв брата свога! Бурно: „Тако је!“) Позитивно се зна, да је та влада на све стране агитирала. Агитирало се и против Симе Несторовића због исте околности, због које је Паја убијен. Одбор је врло тачно ову ствар појмио и разложио. (Чује се: Тако је!)

Димитрије Катић: Не иде се овде, да се овај или онај жигоше. Ми идемо да се ствар исљеди. А што је Чумић тако радио и агитирао, да је на њега могло пасти подозрење, то је он крив (Чује се: тако је!

Терзибашић: Чуо сам господо, где се министар правде жали на то, што је одбор карактерисао ту владу као „кајмакамску“. Али моје је тврдо убеђење, да њојзи само тај и такав назив пристоји. Господо моја! На лицу погибије нашег незаборављеног кнеза Михајла г. Мариновић—глава те владе— у јавном је акту заборавио и хтео да заборави, да лоза народне династије Обреновића још није изумрла и објавио да треба бирати кнеза из друге а не народне династије. Господо! тај се човек после својим фаличним владањем знао опет додворити у милост. Али ви знате да му народ нигда више не верује. Ма колико пута постојао Мариновић министар, наћи ће вазда народ против себе... (Бурно одобравање: чује се: „Тако је!“ „Живео!“

Мин. Стојан Бошковић моли скупштину, да се у претрес не узимље име владаочево.

Урош: Ма ви били сви против мене, као што и јесте ја ћу .... (Громко: Нисмо ми ђаци да нам Урош чита лекције! Галама) Ја хоћу да покажем, да знам закона ... Вичите, вичте... имам и ја грло.. Г. Вуја не може казати да је мени ко други писао...

Илија Ратајац иште реч.

Председник. Је ли скупштина обавештена? Вичу „нека говори Ратајац!“

Илија Ратајац: Имам ли реч? (Чује се: Имаш! и маш!) Е, онда ја питам Уроша Кнежевића, да ли он овде говори као народни посланик или као адвокат Чумичев? Ако је он то, онда га питам: Колико му је Чумић платио што га брани? (Чује се: „Врло добро.“ урнебесно: тако је.)

Вујо Васић: Заборавио сам одговорити г. Урошу и на оно, што он вели, да је Паја на самрти казао да га нису убили његови противници. Ја сам био ту. Кроз плач је рекао: убише ме Милановчани и Ћатић практикант. Што Урош набраја оне депеше, то су све неке измишљотине, да би се опрали они који су криви. Њега нису убили хајдуци, јер би онда што покрали. Он је пао као жртва избора. Знамо ми и за неке пашквиле, које су по дуварови лепљене; то ће се доказти, ко их је писао.

Малија: Ако скупштина неће истраживати да ко ће?

Пирочанац: Нека говори ко шта хоће — Урош има право! Још је нешто говорио но говор му се изгубио од ларме.

Затим се једногласно примио предлог одборски и изабрани су за комесаре од стране скупштине по извиђају Ђурђе Ђоровић и Ранко Тајсић.

Председник даје одмор, за време одмора честитају Ковачевићу за ову славну сатисфакцију!

То је било готово у 10 сах Од 10 до ½ 2 чекало се на указ Њ.Св. У ½ 2. јави предсеник да ће се продужити седница у 3 сах· по подне.

ПАРАСТОС МАКС. БАЧЕВИЋУ У СМЕДЕРЕВУ.

„Истоку јављају из смедерева о томе у главном: Чувши ту жалосну вест, да је пао честити војвода Бачевић— један од најврснији бораца противу ропства и варварства, — смедеревска певачка дружина, — дала је данас парастос у спомен душе и имена Максимовог код народа српског.

На парастосу је из родољубља чинодејствовао прото са целим свештенством овд. а певачка дружина појала је тужне песме „вечне памети“ са највећим осећајем и жаљењем за губитком такве снаге рода свога.

Честити пак Србин Гаврило Чупић — трговац — и председник певачке дружине изговорио је на парастосу дивну беседу о животу раду и заслугама покојника, и тад се на лицу свију присутних могла читати велика туга и црна жалост из дубљине душе и срца излазећа.

Великим делима својим, Максим је за живота давао дичан пример браћи Србма, како ваља бранити род свој, па жртвовавши најпосле и живот свој на бојном пољу, доиста је заслужио код целог народа српског опште поштовање и спомињање. Сваки искрен Србин ваља да уреже дубоко у срцу своме име Максимово, ваља да му се признањем учини почаст спомена свагда и свугде, те да достојно одужи дуг, својим га је морално задужио Максим у лутих 17. бојева борећи се за општу српску циљ.

Вредна смед. певачка дружина, која прва покрену и оствари мисао, давања парастоса заслужује јавну хвалу, и то тим пре, што држимо, да ће, угледајући се примеру њеном и остала браћа Срби по другим местима дати парастос војводи Бачевићу, који је с мачем у руци; под заставом за ослобођене и уједињење пао јуначки на бојишту, и тако најсветлији спомен код Србина, заслужио; о коме се најзад са големом тугом може рећи:

„Млого хтео, млого започео, час умрли, њега је помео.“ —

Говор Живојина Јовичића свећеника на парастосу војводе Бачевића.

Браћо, Грађани!

И опет: *„турска пушка Србина погађа..“*

Па докле ће она Србина погађати?..

Толико месеци прође од како се потоком лије крв у кршној земљи Ерцеговој, толико месеци бори се шака људи — наше рођене браће противу динодушмана и крвопије српског народа! Жртва за жртвом потомака Свето-Савине области једнако пада и својом крвљу прагове својих сопствених домова залива. Мало који месец да протече, а да ми по ког српског Обилића из кршне Ерцеговине ил равне Босне у нашој шумној и веселој престоници не оплачемо. *Пецija, Остоја, Вуле, Трипко,* — све су то имена, која су нам добро позната, — имена, која смо ми већ ожалили; али ах још нисмо прежалили. Још нису уминули болови у нашим грудима за овим врлим јунацима и борцима за *слободу и уједињене српско*! Још се ни њихова крв није оладила, а већ паде и нова жртва. Свежа крвца попрска снегом покривену земљу код Радован-Ждрела — близу Требиња.

Браћо грађани! Ту жртву ми данас оплакасмо, *Крв те жртве—вапије на небо и пред нама — Максима Бачевића*, војводе бањана и Ерцеговине, нема више! Он је мртав; он више не предводи своју јуначку чету. Душманско зрно прекиде му млађани живот — баш у оно доба, кад је његов живот нај више вредио. Он паде као жртва, али за часно и племенито дело — *„за крст частни и слободу златну!“*

Овај врли — двадесет осмогодишњи јунак, већ лежи под црном земљом. Гроб ће његов обрасти травом. — али не травом заборавности. Племенита, родољубива и захвална срца садањег и потоњег нараштаја, не могу се уздржати, а да горко не уздахну при спомену имена *М. Бачевића* и не уроне по коју сузу, јер је и његово срце само за свој народ куцало.

Биографију на страну; она ће нам доцније рећи: ко је био *Максим Бачевић*. У овом тренутку нек дела говоре.

Живот је свакоме мио; али Бачевић није млађани живот за свој народ жалио. Тај млађани живот он жртвова свом на роду слободни уједињењу. Тако треба свој род и слободу љубити. По ову се само цену изгубљена слобода свом потомству купује...

Јест, Максим је пао, крв је његова потекла. Но чије је то тело, чија је то крв — што попрска стене Ерцегове земље? *То је тело од наших тела, то је крв од наше крви... Та крв вапије пред нама!...*

Хиљадама тирана подмукло и осветнички смеше се, а у пакленој се души радују што је војвода *Бачевић* мртав; но стотинама хиљада јуначких срдаца рођене браће Максимове — гаје се — која — *„опрости ми пребијела црково“* куцају за осветом.!

Горак је и чемеран живот наше рођене браће; чаша се прелива горчином ... Њих — једног — по једног не стаје. . . . Њих турска пушка погађа. .,

Та — докле ће *„турска пушка Србина погађати“*?.. Доста је Србин испаштао грехове својих предака.

Лучше естъ намъ оумрети въ брани, нежели видѣти злая людей нашихъ и святихъ. И яко же воля будетъ на небеси, тако сотворитъ. (I. кн. Макав. гл. 3. ст. 59 и 60.)

ДОПИСИ.

— П Г — Праг 24. јан. Сигурно ће бити познато српском свету, да има и овде српских младића, који се разним вишим струкама одаше; но и то је познато, да се слабо шта чуло о српским ђацима у Прагу, једино из тог узрока, што не беху у заједници, у којој остали ђаци по другим свеучилиштама пребивају. Што пак у заједници не беху, тај узрок би, да их је премален број а „браћа“ Хрвати, којих овде такође има, не налажаху за добро, да се Србима придруже, те да се у своме народном духу развијају; — већ сви трчаху чешком академичком друштву, где скоро рећи, излишни беху. — Тако ове године скупило се овде девет Срба, који мишљаху, да ће ду тим срећнији у подизању заједнице бити, што овде има и Бугара и Хрвата и то у већем броју него Срба, — они мишљаху, да спојеном снагом к раду приступе, основавши заједницу из Срба, Хрвата и Бугара, те да *једну* браћу *једна* мисао к узвишеному води, не питајући за веру, јер језик сједињава народ. Вера не! — Но како се у последње време жестока политична борба између оба народа односно њихових политичних листова — изроди; и како та борба треба данас да се стиша, кад се о слободи браће Прекосавске ради, и потреба једне заједнице побуди овдашње Србе ђаке, те позваху Хрвате и Бугаре, да ступив у заједницу угладе стазу, која љубави у слози води, те да не дају прилике непријатељу, да нас појединце тлачи, док међу нама провалија зија. — И Срби позваху Хрвате и Бугаре на договор, разложив им предмет састанка у листама, које више од недеље дана стојаху прилепљене на дотична места. Дође и час састанка и Срби се искупише с највећом журњом чекајући браћу Хрвате и Бугаре, но — осташе нам жеље пусте, јер не видосмо ни једног Хрвата или Бугара, изиеверише браћу своју; — — — а Срби развиђоше се незадовољни и жалећи на своју „браћу“ — невер — браћу! —

Запитао бих ту небраћу, шта хтедоше, кад на састанак не дођоше, дали беше то из бесне гордости; или што „незнатни“ Срби „велике“ Хрвате у коло позваху? — Но какав поводи био, свакако показаху Хрвати и Бугари — који се мимогред буди речено, *политике* боје —, своју мржњу, коју наспрам нас гаје; показаху, да Хрвата не просветише науке, нити му распламтише љубав к узвишеноме; а зна се, да би „буршовском“ кругу притрчали радије, него Србима; јер Срби посваху на рад, — а то је тешко „браћи“ Хрватима. — Још је посљедица за сад та, да им се непријатељ смеје. а право и има, кад Хрвати код толико прилика из повестнице не хтеше да знају посљедице од неслоге, не сећају се још оне римске изреке: „Duobus ligantibus tertius gaudet.“ Но недај Боже, да какав *велики* стомак не за жели мастна залогаја па смота и — велике Хрвате! —

Дали ће Срби сами подићи заједницу, и шта ће даље бити, јавићу доцније, ако ми уредништво цењеног листа места уступи. — Још би рекао дописнику из Загреба к „Политици“ овдашњој, да се тако ватра не гаси, као што је он хтео.

Ириг 23. јануара. Дође ми до руку банско-столно решење, у парници Уроша Јанковића, абације из Крушедола против Уроша Вујића кнеза иришког.

Познато је многим читаоцима овога листа у овој околици, како је кнез иришки 4. августа пр. год. о избору посланика за загребачки сабор, незаконито затворио Уроша Јанковића; као и то, да је Јанковић одма учинио пријаву код котарског суда овде, усљед чега је котарски суд Уроша Вујића осудио на затвор од 14 дана, уз одштету парнични трошкова, те је наравно окривљени У. Вујић уток уложио проти тој првостепеној пресуди; сваки је иришки грађанин који је ствари очевидац био, казао, да Урош Вујић по заслуги мора и код другог суда осуђен бити, само је кнеза храбрио Јереј, с којим он као у познатој струци колеге хтедоше се узвисити при избору над народном странком у овом срезу, те да тиме буду љубимци, а и меродавна лица код високе земаљске владе у Загребу, ма да је знао и поп Јереј, да по учињеном прекршају кнез Урош Вујић мора бити осуђен и код друге „инстанције“, то он уздајући се у своје пријатеље у Загребу, којима је при избору љубав чинио, рачун је за сигурно држао да ће моћи „протежирати“ да се овај невиним прогласи! и гле чуда, заиста би Урош Вујић за невиног проглашен! истина ово решење сваки може видити да је нетемељито, и готово би се могло веровати ономе, што се овуд проноси јер ко види разлоге тога решења у којима нема ни спомена о изказу сведока, него просто зато је имао право кнез затворити, што је Урош Јанковић, дошао тај дан у Ириг, а није иришанин, лепа теорија! по тој теорији може кнез сваког, који му се недопада по својој ћуди, па и самог члана банско-столног суда кад би случајно дошао на тај дан у Ириг затворити, јер није иришанин! Да је та пресуда односно решење изишло из Раухове ере, не би о том ни реч проговорили, ал од банског стола, који је за време Рауха увек праведно штитио, па данас да прими улогу таку! Као што сам извештен, Урош Јанковић неће ствар на том оставити, апелираће против тог решења на стол седморице, премда поп Јереј за извесно држи, да ће тамо још лакше моћи протежирати, и то знамо и преко

који пријетеља. Као што знамо, преко којих је ово извршио, с тога би саветовали истом светлом господину, да гледи на сабору преча посла, јер га народ плаћа, па нека се окане „цензалисати“ што ни једном посланику не приличи.

НОВИ САД 3. фебр. „Глас Црногорца“ пише: У прошли петак био је дошао из Цетиње, а у нећељу опет се повратио г. Кечета, посланик валије босанскога. Као што поуздано дознајемо, мисија г. Кечете састојала се у томе, да умоли владу црногорску, да својим упливом поради, у Херцеговини, да се устанак прекине. Разумије се по себи, да влада њ. св. кнеза Николе није могла прихватити, ту молбу. Ми не видимо ниједнога разлога, који би правдао или захтјевао то посредовање Црне Горе. Напротив сваки се противи томе. Прије свега ствар умирења узеле су гарантне силе у своје руке. Црна Гора не може се, дакле, истицати пред њих. А друго, и ако Турска признаје Црној Гори толико моћни уплив у Херцеговини, Црна Гора, нека би тај уплив њезин и неограничен био, није у стању више употрбити га против устанка, који већ шест мјесеци траје, који је већ толико жртава стао и који се са највећом огорченошћу води и показује у облику необуздања. И ако дакле мисија г. Кечете на задовољство служити може Црној Гори, влада црногорска није му могла никакав други одговор дати, него нека Турска сама гледа што ће и како ће с устанком.

Нека нам допусти „Нова сл. Преса“ и њезине једномишљенице, које се са сваком погрдом бацаху на Црну Гору и позиваху Турску, да је као извор устанка, „прегази“, да овом приликом упоредимо њихово мишлење са мишлењем Турске о Црној Гори. „Преса“ каже: треба Турска да сиржи Црну Гору, то хајдучко гњездо! а Турска каже: Добро ми је потражити помоћ Црне Горе! Како се говор страсти и разума ни мало не слаже!

— Уредништво „Панчевца“ у своме 9. броју изјављује, да ће „Панчевац“ због „разних околности“ *за сада* престати излазити.

НОВИЈЕ.

Из *Цариграда* се јавља, да је султан потписао ираду, којом даје реформе, што су у андрашијиној ноти захтеване, ово је на знање дано заступницима шест сила и шесторици заступника порте код шест сила телеграфским путем обобзнањено; тачка о употребљењу једног дела прихода у провинцијама исправиће се с мешаном комисијом. Намик-паша постао је председником државног савета у место Сервер-паше, који је постао министар грађевина; Халес паша наименован је чланом државним саветником.

— Као што смо телеграфским путем извештени свеучилишни ученици у Загребу демонстровали су противу професора. Они су се скупили у ходницима пред дворанама у којима се предаје, дочекали су професоре са „пereat“ и с великом виком и нису им дали да држе предавање. Усљед тога одгођена су предавања до 8. (20.) о. м. Ствар је предана казненом суду. Узрок демонстрацијама је истеривање једног ученика.

— Из Беча јављају, да је намесник Далмације, барон Родић, позван телеграфским путем у Беч, и он је отишао тамо преко Трста на ратној лађи „Андрији Хоферу“. Овај пут доведе у свезу са умирењем турских пограничних провинција.

— *„Винер цајт.“* саопштава цароки патент од 30 јан. (11 фебр.), који све земаљске саборе сазива за 7. март. — Гроф Владимир Федусицки наименован је највишим решењем земаљским маршалом Галиције.

— Из *Лавова* јављају глас, да је управа Карл-Лудвиг жељезнице добила упутство, да у приправности држи стотину жељезничких вјакова за преважање војске. „Ђеник“, који тај глас доноси, мисли, да ће руска војска бити преважана у Херцеговину.

— Из *Цариграда* јављају, да је султан тек онда пристао, пошто је Махмуд-паша претио да ће дати оставку. Одговор на ноту послан је 2 (14.) фебруара.

ПОЗИВ
на јавна предавања у Новом Саду.

Данас 5. (17.) фебруара биће шеснаесто јавно предавање у позоришној дворани.

Предаваће **Емил Чакра: „о Новом Саду и Новосађанима“.**

За улазак се плаћа **10 нов. од особе.** Чланови „кола“ и српске читаонице имају са породицама својим улазак бесплатан.

Почетак је равно у 6 сахата у вече.

Новосадско српско коло

ИЗЈАВА.

Сматрамо за дужност своју, изјавити најтоплију нашу благодарност свима родољубима који се позиву нашем на светосавску беседу шиљањем прилога одазваше.

Нарочито смо захвални родољубивим српкињама, које су и у овој прилици показале да схваћају узвишени позив свој

У Вечу 10. фебр. 1876.

Одбор српског академичког друштва „Зоре:“

ЈОВАН СИМОНОВИЋ, тајник. ТОДОР СТЕФАНОВИЋ ВИЛОВСКИ, председник.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

ЦРКВЕНИМ И ШКОЛСКИМ ВЛАСТИМА.

Част нам је јавити, да су у нашу својину прешла ова дела:

1. ИЗЈАШЊЕЊЕ СВЕТЕ ЛИТУРГИЈЕ
за српску младеж написао
Н. Ђ. Вукићевић.

2. БИБЛИЧНЕ ПОВЕСТИ
НОВОГА ЗАВЕТА
ЗА ДЕЦУ НАПИСАО
Н. Ђ. Вукићевић.

3. ОЧЕЊЕ
ИЛИ КАЛАМЛЕЊЕ С ЛИСТОМ
написао др. **Ђорђе Радић.**

„Изјашњење“ употребљавало се у средњим заводима од православних катихета, а Библичке повести“ у народним школама од господе учитеља; оба ова дела стекла су гласа у школским савету те их је народни школски савет својим наредбама као школске књиге пронивао.

„Очење“ од др. Радића које је у првом издању од 3000 примерака у самој Србији разграбљено. и од кога се једно нарочито издање за Црну Гору приредило, биће јамачно и од учитељства Аустро-Угарске радосно дочекано и на корист народне привреде употребљено.

Ова сва три дела изаћиће у нас до скора у новом издању, зато **молимо да се од сада све наруџбине на нас упућују.**

У Панчеву на три јерарха 1876.

КЊИЖАРА БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА.

ПОЗИВ
на
БЕСЕДУ С ИГРАНКОМ

коју приређује „задруга српкиња у Ст. Бечеју“ 8. (20.) фебруара т. г. са извиграваљем ствари, у корист свога фонда.

Улазница је од особе 1 ф. а. вр.

Распоред ће се што пре разаслати.

Одбор задруге Српкиња.

На изричну молбу трг. омладине која приређује бал у корист трговачке болнице овим се јавља п. п. да се заказана „беседа“ српско-новосадског певачког друштва за 11. (23.) фебруар т. г. на неизвестно време одгађа.

У Новом Саду 3. (15.) фебр. 1876.

ОДБОР.

Курз бечке берзе 4. (16.) фебр.

5% металици	6855
5% народног зајма	73.65
Државни зајам од 1860 г.	111.30
Акције банчине	869
Кредитне акције	17550
Лондон	114.85
Угарске разтеретнице	77.50
Темишварске разтеретнице	76
Ердељске разтеретнице	76 70
Хратско-славонске разтеретнице	86.
Сребро	103.20
Ц. кр. дукати	5.41
Наполеондори	9.22
	5665

ОГЛАСИ.

СТАН један тражи се од 1. маја по рим. к. који би се састајао из: две до три собе, шпајза коморе за дрва, тавана и подрума, и који би стан, што више можно, био сепаратан, засебан. Пријава нека се учини у администрацији „Заставе“.

Ликер што трезни

ВАЖНО

за угоститеље, кафеџије, винаре, пиваре и продаваоце ликера:

Јама Блаксона
Sobering-Liquor

на прошлој интернацијоналној винској изложби у Будим-Пешти признан за изврсно делујући што има то добро својство да када се пре јела употреби крепи стомак, и да после употребе опијајући пића трезни и растера мамурлук.

Стоји једна боца 2 ф. Препродавцима се уступа сразмеран рабат.

Главно место где поручити ваља јесте у Бечу код
Л. КУГЛЕРА
Wien Grabeu 31 Aziendahof-Passage
bei L. Kugler.

2—3

Ликер што трезни

Ликер што трезни

Ликер што трезни

ПИВА У БОЦАМА
ЗА ИЗВОЗ ИЗ ГРАЂ. ПИВАРЕ У ПИЛЗЕНУ.

Цела боца (1/2 моса) 20 нов. залога за боцу 10 н. пола боце (1/4 моса) 11 н. залога за боцу 9 н.

Из пиваре у маломе швехату цела боца 16 н. без залога за боцу.

Изврсног шампањера од Х. де Помера у Рајмсу боца 2 ф. 50 н. до 3 ф.

Главно место за поруке у Бечу, Wien, Stadt Aziendahof Graben 31.

Поруке из провинције и из страних земаља обављају се тачно и најјевтиније, стављено до жељезничких станица у Бечу безплатно. Сандуци и паковање по сопственом купу се рачунају.

Препродавци имају задовољавајући попуст (рабат.)

С високим поштовањем

2—3 Л. КУГЛЕР.

ФАБРИКА МЕТАРСКИ МЕРА
удове Хермана Јансона
У ЛЕВИ

снабдева са једном гарнитуром мера за течности по . . . . . ф. 1.40
Од бакра изнутра калајисано . . . . . „ 5.40
Од белог лима . . . . . „ 90

Адреса: Hermann Janson W-we in Léva, Bahnstation Gran-Nana u Schemnitz. 2—3

ПОЗИВ.

„Ujvideki Casino“ приређује за своје чланове 19 о. м. у суботу у вече у 8 сахата засебну, с томболом скопчану забаву са игранком, на коју се чланови учтиво позивају.

Чланови могу слободно госте довести.

Улазак безплатан.

СЕНТОМАШКО-ТУРИЈСКА ШТЕДИОНИЦА.

ПОЗИВ.

Г.Г. деоничари сентомашко-туријске штедионице позивају се овим на темељу одборског закључка од 13. (65.) јан. о. г. у

III. РЕДОВНУ ГЛАВНУ СКУПШТИНУ,

која ће се 12. (24.) фебруара т. г. у 9 сати пре подне у просторијама штедионице одржавати.

Сва г.г. деоничари, који право гласања имати желе имају своје деонице најдуже до 8. (20) фебруара т. г. уз гласовницу у друштвену благајну заложити.

Сентомаш, 13. (25.) јануара 1876.

ЛАЗАР МАНОЈЛОВИЋ;
управитељ.

ПРЕДМЕТИ РАСПРАВЕ:

1. Примање пословног извештаја и закључних рачуна.
2. Примање извештаја од изасланог одсека тројице за прегледање и сравнење рачуна прошле године и подела разрешнице одбору; исто тако донашање закључка о деоби чисте добити прошле године као и о сталном определењу дивиденде.
3. Избор чланова за одбор.
4. Избор одсека тројице за испитање годишњих послова и прегледање рачуна идуче године.
5. Промена устава и уважање нових врста рада према захтевима.

3—3

Част нам је поштованој публици из Н. Сада и околине понизно објаву учинити, да смо ми

радњу шешира, ципела и помодног еспапа за господу —

УДОВЕ ТЕРЕЗИЈЕ КУТН И СИНОВА,

која већ од 32 године на овом тргу постоји, — са целом активом и пасивом **на се примили.**

Умољавајући да старој фирми у обилатој мери поклоњено поверење и нама поклоне, уверавамо поштовану публику, да ћемо подпомогнути ванским изворима, у стању бити захтевима наших поштованих муштерија подпуно одговорити. —

С поштовањем

1—3 **АРТУР Ј. КУТН и ЛЕДЕРЕР.**

ДУЋАН 1863. **САМО КОД ЕД. ВИТА У БЕЧУ.** ОТВОРЕН 1863.

У вароши, продужен. Кертнерштрасе број 59.

ШАЉИВЕ
КОТИЉОН-ФИГУРЕ И ОРДЕНИ
и савакупни
балски прибор, накит, лепезе итд.

Котиљон-Фигуре.
Без помоћи икојег учитеља играња може свак и сам аранжовати најлепше и најелегантније фигуре у котиљон-игрању.

Символ-фигура	— — —	ф. 2.—
Џокејска „	(врло елег.)	ф. 4.—
Машкарска фигура	—	ф. 1.50, 2.50
Фортунина „	— —	ф. 1.50, 3.—
Маша „	— —	ф. 2.—, 2.50
Тулпан- „	— — —	ф. 3.—
Рукавична- „	— — —	ф. 1,—
Шаљива- „	— — —	ф. 2.50
Земаљска „	— — —	ф. 1.—
Риболовска „	— — —	ф. 3 —
Завијача „	— — —	ф. 2.50
Медаљон „	— — —	ф. 5.—
Рибија и рачија фигура	—	ф. 2.50
Винских чаша „	—	ф. 2.50
Спаваће капе „	—	ф. 4.50

Осим ових има и много других фигура до 15 ф.

Котиљон-ордени
у збирци по 50 комади.

Свакој тој збирци додати су јој и креп и сјајни ордени.

1. збирка (сортиман) Nr. 0 ф. 1.— Nr. I. ф. 1.50.— Nr. II. ф. 2.— најфин. Nr. III. ф. 2.50. — Nr. IV. ф. 3.— Nr. V. ф. 4.— са свим фин. Nr. VI. ф. 5.— Nr. VII. ф. 6.50. Nr. ф. 7.50.

Котиљон-бонбони
што пуцају, фино завијене у шепицама с образином.

12 комади ф. 1.— 1,50, 2.— 2.50 с главама животињским ф. 1.50 2, 2.50, с целим оделом машкара 12 комади ф. 6, 9, 12.

Котиљон-китице
што су сасвим као свеже цвеће. 50 комади ф. 7.50, 10, 15.

Пукети за бал
фино напуњени мирисом, а уједно су и елегантне лепезе.
1 комад с кутијом ф. 1, 1.50, 2, 3, најфиније ф. 4, 5.

Образине (лорфе)
за децу, за госпође и господу комад по 8, 10, 15, 25, 30, 40, 50 повчића.
Великих људи образине на пр. Наполеона Бизмарка, цара Вилема, папе Пија IX. итд. комад по 50 75 новч. и по ф. 1, 1.50, 2.
Од сомота образине комад по 15, 20. 30, 50 повчића.
Образине животињске главе комад по 15, 20, 30, 40, 50, и 75 пов. и по 1 ф. и животињски четвораке.
Носови комад по 8, 10, 15, 20 40 н.
Капе луде 50 комади по ф. 6, 8, 10, 12, 15.

Само код Ед. Вита!

У Бечу, у вароши, продуж. кертнерштрасе Nr. 59. преко пута „Хајнрихсхофу.“ (Wien, Stadt. verläng. Kärtnerstrasse Nr. 59. vis-a-visvom „Heinrichshof.“)

За телеграфисање адреса: **Witte Wien.** — Шаљемо и за наплату на пошти. — Препродавци добијају приде. 3—

Властник и одговорни уредник др. Св. Милетић. Издавалац „Задруга за срп. нар. штампарију.“ Српска народна задружна штампарија